

Arev útnak ered

– Arev! Arev! Dugd már ki a csőröd! Nem hallod, Arev?!

Arev nem hallotta. Körülötte már régóta ébren volt a város. A színek és a hangok úgy keveredtek egymással, mint valami hatalmas zeneműben a közeli Operaház színpadán. Arevet nem érdekelte. Gondolataiba mélyedve ült a sötétben, az ő csendes kis fészkén, elzárkózva minden tekintet elől. Mióta az eszét tudta, itt lakott egyedül, teljes elégedettségben és nyugalomban.

– Arev! Itthon vagy egyáltalán? Areeeev!!!

Zatik kopogtatott, ahogy csak bírt, mire Arev az ijedségből felocsúdva végre kidugta csőrét a bronz fatörzs egyik üreges ágából. A fatörzsön egy hosszú ruhás, kopasz és szakállas férfi – Komitász – szobra ült. Kezeit a térdén pihentette.

– Megijesztettél rendesen! – mondta Arev, a felgyorsult szívdobogástól lihegve.

– Sajnálom – szabadkozott Zatik, miközben mindketten helyet foglaltak Komitász térdén –, csak arra gondoltam, szólok neked is: azt csi-csergik, hogy az Ararát alatt egy újabb sáskahad táborozott le, de ezek kövérebbek és finomabbak, mint a múltkoriak voltak. Most sem tartasz

velünk, Arev? Mindjárt jönnek a többiek is. Szedd össze magad, és csapódj hozzánk!

– Gondban vagyok, Zatik! – suttogta Arev, s fél szemmel felpillantott Komitász szomorú arcára.

– No, mi baj?

– Gyere – suttogta tovább Arev –, telepedjünk meg egy kicsit azon az ágon! Nem akarom, hogy meghallja.

– Kicsoda?

– Hát Komitász!

– Ha-ha-haaaa! – harsant fel Zatik, s nevében körbeforgott néhány-szor. – Még hogy Komitász!

– Hallgass már, te! – csillapította Arev Zatikot, akivel, mióta az eszét tudta, barátok voltak. – Még meghallja!

Ezzel fel is röppent a park egyik távolabbi fájának legfelső ágára. Zatik követte. Még mindig kuncogott.

– Arra gondoltam – kezdte Arev –, hogy jó volna valamivel megörvendtetni Komitászt.

Zatik fekete bóbitája, amely eddig a tarkójára simult, kezdett az égnek állni. Arra gondolt, hogy a barátja lázas, és félrebeszél.

– Mit nem adnék érte, ha legalább egy icipicit elmosolyintaná magát! – sóhajtott Arev. – Mindig olyan bús, néma, csüggedt, merev...

– Persze hogy merev, hiszen szobor!

– Igen, tudom, de nekem ő az otthonom. Ott lakom benne! Nekem ő nem csak egy szobor... Vagyis nem tudom elhinni, hogy ő csak egy szobor. Érted, Zatik?

– Nem igazán!

A bronzfa kopár ágai mozdulatlanok voltak, mégis úgy tűnt, mintha az egyre melegedő levegőt markolásznák. Kopasz fején, rövid szakállán megcsillant a fény, de Komitász azzal nem törődött: csak nézett, nézett – a távolba és önmagába egyszerre. Ahogy ott ült, földig érő papi ruhájában, térdein pihenő kezekkel, Arev úgy látta, mintha még nála is kisebb és törékenyebb volna.

– Nem igazán... – ismételte meg Arev barátja szavait. – Igazából nem is lehet ezt érteni...

– Ühüm!

– Vajon miért búslakodik? – merengett Arev.

– Mert minden oka megvan rá.

Zatik világjárás rózсарigó volt. Sokszor egészen közlről hallhatta az emberek beszélgetéseit, ezért tudott olyan sok mindent. Itt is, ott is ragadt rá valami, így minden találkozásukkor érdekes történetekkel, újdonságokkal kápráztatta el Arevet. Viszont azt Arev is tudta, hogy Komitász pap volt, méghozzá tudós pap, vardapet, aki sok-sok régi éneket gyűjtött

össze az örmény földművesektől, a kolostorokba látogató zarándokoktól, és maga is szerzett zeneműveket. Nem hiába nevezték el róla a park melletti zenekonzervatóriumot.

Komitász szobrát gyakran veszik körül tisztelői, s virágcsokrokkal rakják tele a kőtalapzatot – néha még az ölébe is jut. Ilyenkor Arev csak lapul ott bent, és hallgatja a zenetudós munkásságát méltató beszédeket. Ami ismerete volt Komitászról, mind ilyen módon szerezte.

– Először is – kezdte tudálékosan Zatik – tudni kell, hogy a kis Szoghomonnak igen korán kezdődött a szomorúsága, és ahogy teltek az esztendőik, vele együtt nőtt az is.

– Ki az a Szoghomon? – vágott közbe Arev.

– Hát Komitász – mondta Zatik olyan hangsúllyal, mintha a világ leg-egyértelműbb dolgát mondaná –, merthogy az igazi neve az, hogy Szoghomon. Szoghomon Szoghomonján. A Komitász csak fölvelt név. Ő választotta magának, amikor tudós pappá, vardapetté szentelték. Ez a szokás ilyenkor, új nevet kell választani.

– Ühüm! – bólogatott Arev, de sokkal meggyőzőbben, mint az előbb Zatik.

– Nézd csak! Egy busznyai zenész tart az Operaház felé! Mennyi hegedű! Ott viszik a dobot is, nézd!

– Hagyd őket! Inkább folytasd! – sürgette Arev.

– Miközben édesanyja a szíve alatt hordta (Arevnek nagyon tetszett, hogy „a szíve alatt hordta”), és csomózta a szőnyeget, állandóan énekelt. Réges-régi dalokat, meg azokat, amiket a férje költött.

Arevnek furcsán hangzott egy kicsit, hogy „a férje költött”, de már rég beletörődött, hogy furcsa világ az embereké.

– Merthogy szerettek énekelni mindketten. Egyik szőnyeget készített, a másik cipőt foltozott, s közben folyton énekeltek. Mindenki megállt fülelni az ablakuk alatt, akit csak arra vezetett az útja. Aztán – Zatik itt mély levegőt vett, mert lelkesedésében kifogyott a szuszából – hirtelen elhallgatott az ének. Szoghomon még egyéves sem volt, amikor édesanyját eltemették.

Nem tudta, mi az a sötét, nyomasztó csend, ami a házukra telepedett. Sokat, sokat sírt. Édesapja néha templomba vitte, csak ott hallott éneket ezután. Volt, hogy később egyedül is elment a templomba, hogy éneket halljon. A szavakat ugyan nem értette, de érezte, hogy valami nagyszerű történik.

– Jaj, ez tényleg szomorú! – sóhajtott Arev.

– És még nincs vége! Egyik este, amikor a kis Szoghomont már-már elnyomta az álom, angyalok jöttek észrevétlen, és magukkal vitték az édesapját is fel..., fel..., fel az égbe. Olyan magasra, ahová még a sasok sem tudnak felrepülni, nemhogy a rózsarigók! Úgyhogy ott maradt szegény fiú árván, egyedül. Alig volt tizenegy éves.

Óriás tű, örökláng

Arevnek esze ágában sem volt hazatérni. Elhatározta, hogy Ecsmiadzinba repül. Ott bizonyára megtudja majd, miként lehetne egy halvány mosolyt csalni Komitász arcára. Elvégre ő sok ideig lakott az örmény egyház központjában – ott volt diák, majd zenetanár is a papnevelő intézetben. Ecsmiadzin nincs messze Jerevántól, egy rózsarigónak meg sem kottyán az a húsz kilométer.

Jól látta a Kaszkád: Arev csakugyan a Cicernakaberd felé tartott – a domb felé, amelynek a neve azt jelenti, hogy Fecske-erőd. Az Ecsmiadzinba vezető országút éppen a Cicernakaberd mellett halad el, ezért Arev arra gondolt, hogy az út fölött repülve jut el oda. Amint közeledett a dombhoz, azon morfondírozott, hogy Komitásznak van-e éneke a rózsarigóról? Mert a fecskéről, a darumadárról, a fürjecskéről igen, sőt még a földeken dolgozó ökörről is. Sokszor hallotta ezeket a dalokat a látogatóktól, akik amellet, hogy virágokat tettek a szobra elé, a Komitász által gyűjtött népdalok közül is rendszerint elénekeltek egyet-kettőt. Ám hiába törte a fejét, rózsarigóról szólót nem tudott felidézni.

A magasból jól látszott a Cicernakaberd tetejének nagy részén végignyúló, téglalap alakú tér, amelyhez kövezett út vezet. A tér végében

építtetett ide Nerszész katolikosz ezernégyszáz évvel ezelőtt. Nagyobb voltam és szebb, mint az ecsmiadzini katedrális! Hajh!

– Éppen oda tartok! – szólt közbe Arev.

– Örményország-szerte az én mintámra épültek templomok, de sok közülük már idegen kézre került, lerombolták azokat is. Hajh! Képzeld el, a császár épp ilyen katedrális akart építtetni Bizáncban, mint amilyen én vagyok! Csakhogy az építőmesterem útközben váratlanul meghalt, úgyhogy nem lett testvérem Bizáncban. Hajh, azóta Bizánc is hol van?! Isztambul lett belőle...! De miért is mész te Ecsmiadzinba? – váltott témát a Zvartnoci Rom.

Arev elmesélt mindent: reggeli találkozását Zatikkal, kalandjait a Matenadaranban, a Kaszkádnál, a cicsnakaberdí élményeket. A Zvartnoci Rom türelmesen hallgatta.

– És te mit mondasz? – kérdezte végül Arev. – Hogyan tudnék mosolyt csalni Komitász arcára? Szerinted mi az, aminek örülni tudna?

– Annak, ha beolvasztanak! – mormogta a Zvartnoci Rom.

Arev nem hitt a fülének:

– Mit mondtál?!

– Ha beolvasztanak! Az volna jó neki – hangzott mindenhonnan.

A kövek, az oszlopok apró visszhangokkal nyomatékosították a véleményt.

